

TENK ANTAL

professzor emeritus
SZIE, Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi
Kar, Mosonmagyaróvár Agrárökonómiai
és Vidékfejlesztési Tanszék
atenk1938@gmail.com

SURÁNYI BÉLA

agrártörténész
Debreceni Egyetem,
Mezőgazdaságtudományi Kar
bsuranyi42@gmail.com

NEMESSÁLYI ZSOLT

professzor emeritus
Debreceni Egyetem,
Gazdálkodástudományi Kar,
Gazdálkodástudományi Intézet
nemessalyi.zsolt@econ.unideb.hu

KÖZÖS EMLÉKEK DEBRECEN ÉS MAGYARÓVÁR AGRÁRFELSŐOKTATÁSÁNAK NAGY TANÁREGYÉNISÉGEIRŐL

A hazai mezőgazdasági szakoktatás történetében 2018 két jelentős évfordulóval írta be magát a történelem aranykönyvébe. Mosonmagyaróvár születésének bicentenáriumát, Debrecen pedig fennállásának másfél évszázadát ünnepelte. A két felsőoktatási intézményt más-más szempontok hívták életre. Amíg Magyaróvár magánkezdeményezésre nyitotta meg kapuit, addig Debrecenben a helyi gazdatársadalom volt a hajtóerő, amiből szorosan kötődött az anyanyelvi oktatás elfogadtatása a bécsi udvarral. Az idő később igazolta, hogy a magyar nyelvű oktatás egyik intézménynél sem ment a szakismeret rovására. El kell ismerni, hogy Magyaróvár adta a szakképzés terén az első nagy tanári kart, de Debrecen is hamarosan kinőtte magát a szakképzés fellegvárává. A Földművelésügyi Minisztérium tanácserekekkel oldotta meg az esetleges színvonalbeli eltéréseket. Ennek is köszönhető, hogy egyes tanáregyéniségek mind a két helyen lehetőséget kaptak oktatásra. Összeállításunkban – izeltöként – kiválogattunk néhány jelentős, nagyformátumú személyiséget, akiket mind a két egyetemi kar „magáénak” vall.

Kulcsszavak: agrártörténet, szakoktatás, egyetem, Magyaróvár, Debrecen, professzorok

COMMON MEMORIES ABOUT THE GREAT PROFESSOR-INDIVIDUALITIES OF AGRICULTURAL HIGHER EDUCATION OF DEBRECEN AND MAGYARÓVÁR. In the history of domestic agricultural vocational education, 2018 has written itself to the history's gold book with two significant anniversaries. Mosonmagyaróvár celebrated the bicentenary of its birth and Debrecen celebrated its existence of a century and a half. The two higher education institutions were called to life by different aspects. While Magyaróvár opened its gates to a private initiative, in Debrecen the local farmer society was the driving force to which was connected tightly to have the mother tongue education accepted by the Viennese court. The time proved afterwards that the education in Hungarian language did not go to the detriment of expertise at none of the institutions. It must be acknowledged that in the field of vocational training, Magyaróvár was the one which gave the first large faculty of teachers but soon Debrecen outgrew itself to the acropolis of vocational training too. The Ministry of Agriculture solved the incidental differences of standards by switching teachers. Due to this, some professor-individualities had the chance to teach at both places. In our compilation – as a sample – we selected a few meaningful personalities with great authority who are claimed to have by both university faculties.

Keywords: agricultural history, vocational education, University, Magyaróvár, Debrecen, professors

Beérkezett: 2020. 05. 15.
Közlésre elfogadva: 2020. 08. 15.
Copyright GERUNDIUM

A magyar agrárfelsőoktatás nagy elődjait Keszthelyen 1796-ban, Magyaróváron 1818-ban, Debrecenben 1868-ban alapították. Az alapítás kerek évfordulóit Debrecenben és Mosonmagyaróváron is 2018-ban ünnepelték a hálás utódok. Debrecen a 150 éves Magyaróvár a 200 éves jubileumát ünnepelte kialakulásának.

Ez a két utóbbi intézmény történetében bővelkedik az együttműködés, egymásra épülés, egymást segítő tevékenységek sokaságával, úgy a régmúlt időkben, mint a jelenben.

A *Gerundium*, mint egyetemtörténeti közlemények folyóirata, Debrecenben mindig megkülönböztetett figyelemmel kísérte és kíséri az agrártudomány fejlődésének történeti írásait. 2015 óta négy olyan publikációnak is teret adott, amelyek a két fellegvár, Magyaróvár és Debrecen gyökereihez nyúltak vissza.

2015-ben a 3–4. számban jelent meg Tenk Antal és Nemessályi Zsolt közös tanulmánya, amelyben a szerzők Hensch Árpádnak állítanak emléket.¹ Elemzik a kort, amelyben élt, tapasztalatszerzésének időszakát, azt a tíz esztendőt, amikor pályafutását a keszthelyi M. kir. Gazdasági Felsőbb Tanintézetben tölti. Taglalják a magyaróvári korszak kezdetét, az iskolateremtő professzort, szakírói munkásságát, a tudós közéleti embert. Megemlékeznek arról is, hogy Hensch Árpád 1909-ben történt nyugdíjazása előtt egy éven át a magyaróvári gazdasági akadémia igazgatói székét is elfoglalhatta. Erre a posztra Darányi Ignác földművelésügyi miniszter nevezte ki. Hensch Árpád professor azok közül való volt, akik az Albert Kázmér által 1818-ban alapított magyaróvári Gazdasági Magántanintézet közel kétszáz éves történelemkönyvébe arany betűkkel írták be a nevüket. Mintegy 100 évet követően, üzemtani munkásságának egyik hazai örököséként alakult ki a Debreceni Üzemtani Iskola Magyarországon és a világ számos egyetemén ismert, szakmailag megbecsült szellemi műhely.

2018 első számában, közeledvén a Debreceni Agrárfelsőoktatás 150 éves jubileumához, Surányi Béla foglalta össze a magyar mezőgazdasági szakoktatás történetét 1945-ig.²

Terjedelmes tanulmányában arról értekezik, hogy több mint egy évezredes hazai oktatás történetében a mezőgazdasági szakoktatás viszonylag későn jelent meg. Hosszú évszázadokon keresztül a gazdálkodás, a sorjázó nemzedékek tapasztalati kultúrájára épült. A korszerű mezőgazdaság kibontakozása, a tudomány eredményeire hagyatkozó gazdálkodás, a fejlődés követelményeként 17–18. században egyre nagyobb szerepet kezdett játszani. Mindez tudományos ismereteket igényelt, ami ösztönözte a mezőgazdasági oktatás megszületését és térhódítását, vagyis az oktatási hálózat kiépítését. Magyarországon ezen a téren előkelő helyet foglalt el gyakorlati oktatásával Szarvas, amely 1779-ben nyitotta meg kapuit. Az állatorvoslás már 1789-ben ismert volt Európában. A keszthelyi Georgikonnal 1797-ben vette kezdetét a mezőgazdasági képzés. Magyaróvár 1818-tól

¹ TENK Antal és NEMESSÁLYI Zsolt, „Az agrár-felsőoktatás történetéből (Hensch Árpádtól A Debreceni Üzemtani Iskoláig): A magyaróvári „Nagy Tanári Kar” egyik kiválósága Hensch Árpád 1847–1913”, *Gerundium – Egyetemtörténeti Közlemények* 6, 3–4. sz. (2015): 100–125.

² SURÁNYI Béla, „A magyar mezőgazdasági szakoktatás története 1945-ig, különös tekintettel a debreceni agrár-felsőoktatásra”, *Gerundium – Egyetemtörténeti Közlemények* 9, 1. sz. (2018): 81–115.

szolgálja a hazai mezőgazdaság kultúráját. Debrecen az első azon intézmények sorában, amely egy város polgárainak kezdeményezéseire indult útjára. Az 1868-ban induló debreceni tanintézet gyorsan felzárkózott a szakképzés fellegvárai mellé, és rövid idő alatt rangot vívott ki magának hazai és nemzetközi téren egyaránt. Összeállításában áttekinti a Kárpát-medence mezőgazdaságának múltját a XX. század közepéig, benne Debrecen agrárfelsőoktatását, történetének fontosabb állomásait a másfél évszázados fennállása tükrében.

2018-ban a 4. számban jelent meg tudósítás a debreceni agrárkar 150 éves jubileumi üléséről. Papi Balogh Péter igazgató 1868. október 22-én tartotta az új felsőfokú gazdasági tanintézet első évnyitó beszédét Debrecenben, ami megmaradt az utókor számára. Százötven évvel később Komlói István dékánnak jutott az a megtisztelő feladat, hogy megemlékezzen a debreceni agrárfelsőoktatás első 150 évéről.³

Mosonmagyaróváron 2018 novemberében ünnepelték Magyaróvár agrárfelsőoktatásának bicentenáriumát. Az jubileumi összegjövételre jelent meg Tenk Antal több mit ezer oldalas, kétkötetes műve, amelynek bemutatására Surányi Béla vállalkozott a *Gerundium* olvasói számára. A folyóirat szerkesztősége 2019-ben az első számban adott teret a könyvismertetésre.⁴

Dicséret és elismerés illeti Tenk Antalt és munkatársait, akik több évi munkával számot adtak alma materük két évszázados történetéről, az óvári intézménynek a magyar mezőgazdasági kultúra fejlesztésében elért eredményeiről. Az igényes munkához színvonalas külső párosul, ezzel is emelve a mondanivaló becsét. Ez a bicentenáriumi két vaskos kötet átfogó képet fest a magyaróvári agrárfelsőoktatásnak a hazai szakképzésben betöltött szerepéről.

A most következő ötödik tanulmányban a szerzők olyan nevezetes személyiséget vettek sorra, akik életük során Debrecenben és Magyaróváron is tevékenykedtek. Mindkét intézmény jobbításán munkálkodtak rövidebb-hosszabb ideig:

1. Deininger Imre, 2. Kerpely Kálmán, 3. ifj. Sporzon Pál, 4. id. Rázsó Imre, 5. Gratz Ottó, 6. Krolopp Hugó, 7. Manninger G. Adolf, 8. Ormándy János, 9. Bittera Miklós, 10. Juhos Lajos, 11. Gróf Béla, 12. Csukás Zoltán, 13. Göllner (Dohy) János, 14. Gondola István, 15. Fekete István.⁵

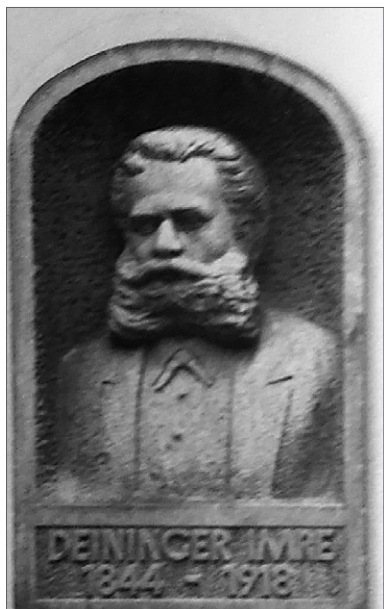
³ Komlói István, „A debreceni agrárfelsőoktatás első 150 éve”, *Gerundium – Egyetemtörténeti Közlemények* 9, 4. sz. (2018): 161–170.

⁴ SURÁNYI Béla, „A magyaróvári agrárfelsőoktatás két évszázada”, *Gerundium – Egyetemtörténeti Közlemények* 10, 1. sz. (2019): 134–139.

⁵ A forrásokként a következő munkákat használtuk: értelmezésére és rövidítésére a következő magyarázatot adjuk: TENK Antal, *Dicső múltunk I.* (Mosonmagyaróvár, 2017); TENK Antal, *Dicső múltunk II.* (Mosonmagyaróvár, 2018); SURÁNYI Béla, *Emberek, művek, események: Tallózás Debrecen agrármúltjában.* (Debrecen, 2007); *A Debreceni Agrártudományi Egyetem 125 éve*, III., szerk. SZÁSZ Gábor (Debrecen, 1994); *Magyar Agrártörténeti Életrajzok I.*, szerk. FÜR Lajos és PINTÉR János (Budapest, 1987)

Deininger Imre (1844–1918)

1844. május 7-én született Esztergomban.⁶ Középiskoláit szülővárosában végezte, majd ugyanitt gyakornok volt az érseki uradalomban. 1865-ben iratkozott be a magyaróvári Cs. kir. Gazdasági Felsőbb Tanintézetbe. 1867-ben Debrecenbe került az ottani földműves iskola vezetőjének. Innen a megalakult Debreceni Gazdasági Felsőbb Tanintézetbe helyezték segédtanárnak és a kísérleti tér vezetőjének. 1872-ben Németországban járt a vetőmagvizsgálatok tanulmányozása céljából. Debrecenből 1874-ben az akadémiai rangra emelt magyaróvári tanintézetbe helyezték.

„1874-ben átszervezték a hazai mezőgazdasági szakoktatást. A felsőfokot az akadémiai rangra emelt magyaróvári tanintézet jelentette. Ide vonták össze az ország legkiválóbb gazdasági tanárait.” A növénytermesztési tanszéken ő adta elő az általános és különleges növénytermesztést, a növényélet és bonctant a magyar fakultás-, továbbá a növénytant a német fakultás hallgatóinak. Kutatásai alapján őt tekintik a magyar archeobotanika atyjának. Az ő kezdeményezésére alakult 1882-ben a Mosonmegyei Történelmi és Régészeti Egylet, aminek vezetőségi tagja lett.

Kezdeményezésére és előkészítő munkája nyomán 1878. május 1-jével a magyaróvári Akadémián megnyílt az ország első vetőmagvizsgáló állomása, amelynek 1884 októberéig Deininger volt a vezetője. 1884-ben Keszthelyre helyezték a Felsőfokú

Gazdasági Tanintézet igazgatójának. Egyidejűleg megírta a Georgikon történetét. Keszthelyről 1892-ben Gödöllőre került, ahol az ottani koronaauradalom jószágigazgatója lett. 1899–1914 között a Földművelésügyi Minisztériumban dolgozott. Munkáját 1894-ben királyi tanácsosi-, 1906-ban pedig udvari tanácsosi címmel ismerték el. 1914-ben ment nyugdíjba. Budapesten hunyt el 1918. december 31-én.

A magyaróvári vár belső udvarnak falában kő relief őrzi az emlékét. Deiniger Imrét az utókor a „magyaróvári nagy tanári kar” egyik jeles tagjaként tartja számon.

Főbb művei: „*Tanulmány a búza fölött (Adatok kultúrnövényeink történetéhez. A lenyeli őskori telep növénymaradványai)*”, *A magyar mezőgazdaság bajai és javaslatok ezek orvoslására* (Budapest, 1911).

⁶ TENK, *Dicső múltunk I.*, 167.; *Magyar Agrártörténeti Életrajzok I.*, 397–401.; *A Debreceni Agrártudományi...*, 222.; Fotó: Deininger Imre kő reliefje Magyaróvár várudvarán

Kerpely Kálmán (1864–1940)

1864. október 13-án született Oravicabányán.⁷ A Selmechányán szerzett érettségi után 1881–84 között a Keszthelyi Gazdasági Felsőbb Tanintézetben, majd 1889–90 között a Halle-Wittenbergi egyetemen tanult. Ezt követően egy évig a keszthelyi-, 1892-től a debreceni Gazdasági Felsőbb Tanintézet tanára, 1898–1912 között igazgatója. A nevéhez fűződik a debreceni Magyar Dohánykísérleti Állomás létrehozása, amelynek 1908–1920 között volt igazgatója.

K. Vörös Sándor nyugdíjba vonulását követően, 1907. szeptember 5-től a Magyaróvári Gazdasági Akadémia igazgatója. Egy év alatt Kerpelynek sikerült konszolidálnia a Vörös igazgató után kialakult állapotot, bevezetni az új tantervet. Ezt a tisztességét 1908 augusztusáig látta el, majd ismét Debrecenbe került, ahol 1908–1912 között vezette az intézményt. 1920-ban Budapestre helyezték, ahol 1935-ig növénytermesztést tanított a Budapesti Egyetem Közgazdaságtudományi Karán, illetve a Műegyetemen. 1935-ben ment nyugdíjba. Élete során behatóan foglalkozott a dohánytermesztés kérdésével, egyúttal jelentős eredményeket ért el a trágyázás területén is. 1922-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. 1916-tól az OMGE, 1920-tól a Mezőgazdasági Kísérletügyi Tanács tagja.

Főbb művei: *Cukorrépa, mint ipari növény* (Budapest, 1890), *Műveleti növényeink gyökérélete* (Magyaróvár, 1897), *A párizsi világkiállítás dohányjai és dohánygyártmányai* (Budapest, 1901), *A dohánymag termesztése* (Budapest, 1907), *A díszdohányok termesztése* (Budapest, 1909), *Az okszerű talajművelés a szárazság elleni küzdelemben* (Budapest, 1910), *A műtrágyák helyes alkalmazása* (Budapest, 1910), *A jó dohánykertész* (Budapest, 1914).

iff. Sporzon Pál (1867–1917)

1867-ben született Budán. Apja 1874–1890 között a magyaróvári Gazdasági Akadémia tanára. A magyaróvári Gazdasági Akadémián 1887-ben oklevelet szerzett. Végzése után a Pannonhalmi Főapátság Veszprémvársányi uradalmában lett segédtsízt. 1892-ben a József Nádor Műegyetem tanársegédjévé nevezték ki, és a Mezőgazdasági Gépkísér-

⁷ TENK, *Dicső múltunk I.*, 323.; SURÁNYI, *Emberek, művek, események...*, 17–19.; *A Debreceni Agrártudományi...*, 244.; Fotó: Surányi Béla jubileumi tisztelgése 2018.

leti Állomás vezetője lett. Megindította a *Mezőgazdák Szövetkezetének Üzleti Értesítője* című hetilapot. A mezőgazdaság gépesítésének szószólója.⁸

1895-ben Debrecenbe helyezték, ahol a Felsőbb Gazdasági Tanintézet Műszaki Tanszékének tanáraként működött. 1907-ben a magyaróvári Gazdasági Akadémiára került át. Az intézet rendes tanáraként a M. kir. Országos Eszköz és Gépkísérleti Állomás vezetésével bízták meg. A Műszaki Tanszék vezetését 1908. március 4-én vette át.

A gépészet és gépesítés lelkes szakírójaként több szakcikket, könyvet, tanulmányt publikált. Írásai a *Köztelek*, a *Gazdasági Lapok*, a *Mezőgazdasági Szemle*, a *Gyakorlati Mezőgazda*, a *Magyar Földműves* és más szaklapokban jelentek meg. Húsz éven át ő vezette a *Köztelek* „Gazdasági gépészet és technológia” című rovatát. Több gépbemutató-, illetve gépverseny megszervezése fűződik a nevéhez.

Többször járt tanulmányúton Nyugat-Európában.

Az OMGE megbízásából 1917-ben készítette el „A gyakorlati mezőgazdasági gépkísérleti állomás létesítésének szüksége és tervezete” című tanulmányát.

1917. december 4-én hunyt el Budapesten.

id. Rázsó Imre (1873–1922)

1873. július 20-án született Kisújszálláson.⁹ 1893-ban iratkozott be a magyaróvári Gazdasági Akadémiára, ahol 1895-ben szerzett oklevelet. A Növénytermesztési Tanszékre 1895. október 1-jén nevezték ki ösztöndíjas gazdasági segéddé. Többször járt Németországban, ahol a cukorrépa termelését és a cukorgyártást tanulmányozta. Ezután a Keszthelyi Gazdasági Felsőbb Tanintézetbe került. 1890–1900 között Debrecenben volt tanár. Amikor Cserháti Sándor nyugalomba vonult, Rázsó Imre foglalta el a helyét a magyaróvári Gazdasági Akadémia Növénytermesztési Tanszékén, mint a tanszék vezetője. Oktatott tantárgyai: általános és különleges növénytermelés, rétművelés, talajismeret. 1919–1920. között mint helyettes igazgató, majd amikor az Akadémiát főiskolai rangra emelték, Rázsó rövid ideig az intézmény dékánja volt.

Több cikket írt a *Mezőgazdasági Szemle*, a *Kísérletügyi Közlemények* és a *Köztelek* című lapokban. Budapesten hunyt el 1922. április 15-én. Főbb művei: *Cukorrépa-magtermesztés és a cukorrépa átadás bajai* (Budapest, 1899), *Rét- és legelőművelés kézikönyve* (Magyar-Óvár, 1906).

⁸ TENK, *Dicső múltunk I.*, 350–354.; SURÁNYI, *Emberek, művek, események...*, 37–40.

⁹ TENK, *Dicső múltunk I.*, 349.; SURÁNYI, *Emberek, művek, események...*, 63–65.; Fotó: Tenk Antal bicentenáriumi tisztelgése 2018.

Gratz Ottó (1879–1956)

A hazai állattenyésztés minőségi átalakulását a modern tejgazdaságok megjelenése jelezte. Az iparosodás, a városiasodás a tej- és tejtermékek iránti kereslet ugrásszerű növekedését jelentette. A 19. század utolsó harmadától datálható egyrészt a tehéntej piaci túlsúlyának kialakulása, másrészt a tejtermelés és -feldolgozás elkülönülése, vagyis az ipari feldolgozás térhódítása. Ebben a modernizációs folyamatban jelentősen bővült az állam szerepvállalása. Hazánk lépést tartott Európa fejlett országaival.

1883-ban létrejött az Országos Tejgazdasági Felügyelet, amely Ujhelyi Imre által megszervezett óvári Tejgazdasági Kísérleti Állomással (1902-től) karöltve a korszerűsödő tejtermelés és a tejszövetkezeti hálózat kiépítésének a szellemi és erkölcsi központja volt. Ebben a folyamatban jelentős szerepet játszott Gratz Ottó, a Felvidék szülőtte, aki gazdaszövetség mellett állatorvosi diplomával is rendelkezett.¹⁰

Az óvári tanárkodás után 1904–1908 között Debrecenben oktatott, a pallagi gazdasági intézetben, ahol állatélettant, állattenyésztést adott elő, de ami talán még fontosabb, meghonosította a tejgazdaságtant, mint oktatott tudományterületet. Szarvasmarha-tenyésztési jegyzetét két ízben is megjelentették Debrecenben.

1908 után visszatért Óvárra, és Ujhelyi Imre nyomdokaiba lépett. Jelentős érdemei vannak a tejgazdaságtan terén. Meghonosította az ementáli sajt hazai gyártását, illetve a világon az ömlesztett sajt készítés az ő útmutatásai alapján folytatták, kidolgozván a sajtfeleség gyártási technológiáját. A tej és tejtermékek (1925) című munkája a mai értelemben is szakszerű, hazai földön prioritást élvező monográfia mintapéldánya. Ez a szakkönyv „tudja” mindazt, amit az 1930-as években ismerni kellett a szakembereknek. Nyugdíja éve alatt is számos szakmai írása jelent meg.

Budapesten hunyt el 1956. május 6-án.

Krolopp Hugó (1873–1928)

1873. március 26-án született Nagyszombatban.¹¹ A váci piarista gimnáziumban érettségizett. 1899–1901 között a magyaróvári Gazdasági Akadémia hallgatója volt. Közben az 1900-as párizsi világi kiállításon részt vett a magyar mezőgazdaságot bemutató kiállítási anyag összeállításában. 1901-ben a Növénytermelési Tanszéken ösztöndíjas segéd, ahonnan áthelyezik a Növénytermelési Kísérleti Állomásra. 1902. január 2-án tanársegédnek nevezik ki az Akadémia Üzemtani Tanszékére, ahol 1906. február végéig tanított. Ekkor írta meg a mezőgazdasági kereskedelemtanról szóló kézikönyvét.

1906. március 1-jével áthelyezik a debreceni Gazdasági Akadémiára. 1920-ban kerül a Budapesti Egyetem Közgazdasági Karára rendes tanárnak, ahol a mezőgazdasági

¹⁰ *Magyar Agrártörténeti Életrajzok I.*, 663–666.; SURÁNYI, *Ember, művek, események...*, 41–43.

¹¹ TENK, *Dicső múltunk I.*, 289.; *A Debreceni Agrártudományi...*, 250.

kereskedelemtan előadója volt. 1925/26-ban ő volt a Közgazdaságtudományi Kar dékánja.

Egy ideig az OMGE titkáráként és ipari szakelőadójaként is szerepelt. *A magyar szesztermelő* című lap felelős főszerkesztőjeként is ismert. A Nemzeti Munkáspárt képviselőjeként 1910–1918 között tagja volt a magyar országgyűlésnek. Budapesten hunyt el 1928. február 13-án.

id. Manninger G. Adolf (1880–1954)

1880. január 11-én született Sopronban.¹² 1889–1901 között a magyaróvári Gazdasági Akadémia hallgatója volt. Végzés után alföldi és dunántúli birtokokon volt gyakornok, majd segédtsízt. 1909-ben a Baranya-megyei dárdai uradalomba került. 1918-tól Nádor herceg bólyi birtokainak lett a jószágkormányzója, amit a második világháború befejezéséig irányított, ami ez idő alatt az ország egyik legjobb mintagazdasága lett.

A második világháborút követően a Földművelésügyi Minisztérium Növénytermesztési Főosztályán szakértői feladatokat látott el. 1947-ben Debrecenbe került, ahol az újonnan szervezett Agrártudományi Egyetem Debreceni Osztályának Növénytermesztési Tanszékén professzori kinevezést kapott. Elnyerte a mezőgazdasági tudományok kandidátusa fokozatot. Rövidesen megbízták a Debreceni Talajkísérleti Intézet irányításával is, ahol 1954-ben bekövetkezett haláláig dolgozott.

Figyelemmel kísérte a búzanesemítők eredményeit, ő maga is fajtakísérletekben hasonlította össze a különféle búzafajtákat. Állást foglalt a Baross László által nemesített bánkúti búzafajták mellett. Jelentős szerepe volt a minőségi búzatermesztés hazai kialakításában, neve ebben a későbbi időszakban mégis a róla elnevezett Manninger-féle talajművelési rendszer kidolgozásával kapcsolódott össze.

Az általa kidolgozott új talajművelési eljárásról – a szántás nélküli, tárcsával történő talajművelésről – megjelent írásaiban azt hangsúlyozta, hogy „*a talajt élőnek kell tekinteni, továbbá, hogy a talajművelés mindenkori feladata a talaj tökéletes érettségének elérése és megtartása*”.

Manninger szakszerű talajműveléssel – nyári sekélyművelés tárcsával, jó vetésforgóval, megfelelő trágyázással – 1934–1944 között 27–28 mázsás (2,7–2,8 t/ha) termésátlagot ért el búzából, miközben az országos átlag nem érte el a hektáronkénti 14 mázsát (1,4 tonnát).

1934-től talajbiológiai vizsgálatokat végzett, melyekbe bevonta Fehér Dánielt. Közös kísérletek folytak Kerpely Kálmánnal, Kreybig Lajossal, Kemenes Ernővel és Frank Melánival. Az eljárásnak szakmai körökben számos ellenzője volt. A több évtizedes tapasztalatait összefoglaló, „*A talaj sekély művelése*” című könyvét halála után, 1957-ben adták ki.

¹² TENK, *Dicső múltunk I.*, 304–306.; SURÁNYI, *Emberek, művek, események...*, 63–65.

Manninger G. Adolf 74 évesen, 1954. szeptember 15-én hunyt el Debrecenben.

Főbb művei: *Milyen búzát termeljünk?* (Budapest, 1929), *A talaj sekély művelése* (Budapest, 1957), *A gabonapoloskák élete, kártétele és javaslat az ellenük való védekezésre* [ifj. Manninger G. Adolfal közösen] (Budapest, 1933), *Talajbiológia vizsgálatok a hengernek, különösen, mint nyári talajművelő eszköznek a jelentőségéről* [Fehér Dániellel és Frank Melánival közösen] (Debrecen, 1940).

Ormándy János (1872–1962)

Tömörkényben született 1872. április 8-án.¹³ 1899–1901 között a magyaróvári Gazdasági Akadémia magántanulója volt. Az oklevél megszerzése után a debreceni Gazdasági Felsőbb Tanintézetbe került, ahol 1912-ben nevezték ki az Akadémia rendes tanárává.

1913. július 31-ével visszakerült Magyaróvárra, ő adta elő az üzemtant és a gazdasági számviteltant. Az Üzemtani Tanszék vezetőjeként 1914–1915 években az Akadémia gazdaságát – Bánvárh Sándorral közösen – vezette.

A Földművelésügyi Népbiztosságon kapott állást. Ezért a tevékenységéért nyugdíjazták. 1922-ben kinevezik a Felső-dunántúli Mezőgazdasági Kamara igazgatójává.

A Budapesti Egyetem Közgazdaságtudományi Karán 1926-ban doktori fokozatot szerzett, majd 1930-tól magántanárként dolgozott.

Fő területe a mezőgazdasági számvitel. A kettős számtartás elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozott. Szembeszáll Aerebo és követőinek iskolájával. Tanulmányozza a mezőgazdaság önköltség és jövedelemszámítás problémáit.

Több cikke jelent meg a Köztelekben, amelynek ez időben rovatvezetője is volt. Az OMGE-nél a számtartási osztály felügyelőjeként tevékenykedett.

Budapesten hunyt el 1962. március 18-án.

Bittera Miklós (1887–1947)

Pozsony szülötte.¹⁴ Alma matere az óvári akadémia. Gazdász okleveléhez jogász végzettség is társult. 1914-ben Kolozsvárott akadémiai tanársegédként kezdte oktatói pályafutását.

Az első világháború csatateri nyomot hagytak egészségi állapotán, noha ez nem befolyásolta tanári működését.

Az óvári tanárkodása mellett, kötődött Debrecenhez is, hiszen felépülése után Debrecenben tevékenykedik az akadémia növénytermesztési tanszékén, mint segédtanár.

¹³ TENK, *Dicső múltunk I.*, 361.; SURÁNYI, *Emberék, művek, események...*, 82–84.

¹⁴ TENK, *Dicső múltunk II.*, 118.; SURÁNYI, *Emberék, művek, események...*, 48–50.; *A Debreceni Agrártudományi...*, 215.; Fotó: Bittera Miklós emléktáblája Magyaróváron.

1922-ben Magyaróvárra került, ahol a Növénytermesztéstani Tanszék vezetője lett. A Budapesti Közgazdasági Egyetemen magántanári képesítést szerzett, majd 1939-ben a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen címzetes magántanára lett. A növénytermesztés szinte minden ágát művelte, különösen jelentős volt a talajerő-visszapótlás terén végzett tudományos munkássága. Szakirodalmi tevékenysége átfogta a szántóföldi növénykultúra területét. 1922–23-ban napvilágot látott Növénytermesztés című munkája.

Közreműködésével készült el a Mezőgazdasági enciklopédia című összeállítás. Ami kuriózumnak számít, az a Növénytermesztési politika című kötete volt. A hazai agráriumban elsőként foglalkozott e fontos területtel. Mindez azért is volt jelentős, mert Konkoly-Thege Sándor állattenyésztés-politikai összeállítását – noha másfél évtizeddel később –, de papírra vetette, felzárkóztatva az agráriumban másik meghatározó ágazatát ezen a tudományterületen is. Két szakfolyóirat alapításában működött közre: Gróf Bélaival 1928-ban a Cukorrépa-, 1930-ban a Mezőgazdasági kertészet című lapot indították útjára. Ösztönözte a hazai kukoricatermesztés térhódítását, továbbá a kender és a len termesztésének fellendítését.

Kerpely Kálmán mellett a műtrágyázás népszerűsítésének másik apostola volt a hazai agrárberkekben. Kiváló mentora volt Gyárfás József az Országos Növénytermelési Kísérleti Állomás korabeli vezetője. Kiváló szakmai kapcsolat fűzte az akkoriban már Debrecenben tevékenykedő Manninger G. Adolffhoz. Az egykori óvári nagy tanári kar méltó örökösének tekinthetjük, aki 1947 tavaszán hunyt el, Magyaróváron nyugszanak hamvai.

Juhos Lajos (1879–1940)

Kolozsvárott született 1879. augusztus 8-án.¹⁵ Szülővárosában érettségizett, majd a magyaróvári Gazdasági Akadémián szerzett oklevelet. 1902-ben került a kassai Gazdasági

¹⁵ TENK, *Dicső múltunk I.*, 369.; *A Debreceni Agrártudományi...*, 240–241.; SURÁNYI, *Emberek, művek, események...*, 23–25.

Felsőbb Tanintézetbe, ahonnan Kolozsvárra helyezték, a Gyakorlati Tanszéken lett adjunktus.

1911-12-ben a debreceni Gazdasági Akadémián tanított. 1913-ban lett a magyaróvári Gazdasági Akadémia rendkívüli tanára. Magyaróvárról Keszthelyre helyezték, az Üzemtani Tanszéket vezette. 1935-ig Számtartást és Üzemtant tanított.

Juhos Lajos a Hensch Árpád által elindított számtartást, illetve üzemtan jeles hazai képviselője és elismert szakítója volt. Első ilyen műve 1923-ban jelent meg „*Általános mezőgazdasági üzemtan*” címmel, amelyet tankönyvnek szánt, de gyakorlatias nyelve és a gyakorlatból vett példái miatt a gazdaközönség is haszonnal forgathatta.

Ő adaptálta a német Lauer-rendszerű kiscgazda számtartást magyar viszonyokra. Ennek alapján kapott megbízást a keszthelyi Kisüzemi Számtartási Központ megszervezésére, ami első volt Magyarországon. Juhos Lajos több évtizedes kitartó munkájának köszönhetően jöhetett létre a magyar mezőgazdasági számtartás-statisztika.

A Pallagi Gazdasági Akadémia igazgatója volt 1935–37 között. Ezután betegsége miatt nyugdíjazását kérte. Keszthelyen hunyt el 1940. június 18-án.

Főbb művei: *Általános mezőgazdasági üzemtan. I–II.* (Keszthely, 1923), *Jelentés a 100 kat. holdon aluli dunántúli kiscgazdaságok 1937. évi jövedelemhelyzetéről* [Kulin Sándorral közösen]. (Kecskemét, 1939).

Gróf Béla (1883–1936)

Növénytermesztési és növényvédelmi szakember, aki a Budapesti Tudományegyetemen nyert oklevelet. Mezőgazdasági szakismeretét a Kolozsvári m. kir. Gazdasági Akadémián szerezte meg. A végzés után az intézetben oktatóként tevékenykedett.¹⁶

Az első világháború befejeztével egy évtizeden át Debrecenben akadémiai tanárként oktatott.

1928-ban Magyaróvárra került, ahol a Növénytan és Állattani Tanszék vezetője lett. Egy ideig az ottani botanikus kert vezetője is volt. Bittera Miklóssal közösen szakfolyóiratokat indítottak újukra. Az 1935. évi Mezőgazdasági Kiállítás és Tenyészállatvásáron a nevéhez fűződik az óvári akadémiának a hazai szakoktatásban történő szerepének a bemutatása, amelyre a kiállítások történetében akkoriban került először sor.

Szakmai téren a lucerna és a vöröshere (lóhere) kártevői ellen való védekezés téren egy jól működő módszert dolgozott ki. Szakirodalmi munkássága elsősorban a növényvédelemre szorítkozott. Ezen a téren szakcikkeinek sokasága lelhető föl a korabeli szaklapokban. Az óvári akadémiai hallgatók kulturális életét is szívéen viselte, jelentős szerepet vállalt ezen a téren is. Végül nyughelye az óvári temetőben található.

¹⁶ TENK, *Dicső múltunk II.*, 120.; *A Debreceni Agrártudományi...*, 232.

Csukás Zoltán (1900–1957)

A 20. század nagy formátumú szakembereinek egyik jeles képviselője volt,¹⁷ aki sokoldalú képzettségével segítette a magyar mezőgazdasági kultúra fejlődését. Hiszen nemcsak állatorvos és közgazdasági végzettség birtokában volt, hanem egyúttal gazdatiszti oklevél is bővítette szakmai hátterét.

1934–1938 között a magyaróvári állattenyésztéstani tanszék vezetője, majd ezt követik a debreceni évek, ahol 1944 nyaráig munkálkodott. Egyrészt a Tisza István Tudományegyetem állattani tanszékén óraadó tanár, másrészt oktatott a Pallagi m. kir. Gazdasági Akadémián is.

Csukás Zoltán tudományos tevékenysége széles skálán mozgott, a gazdasági haszonállatok tenyésztésétől a korszerű takarmányozási ismeretek föl kutatásáig. Minden megjelent munkája önálló kutatás, megfigyelés eredménye.

1955-ben a MTA levelező tagjai sorába választotta. Egyéb kitüntetések is jelezték munkásságának elismerését. Számos nemzetközi tanácskozáson vett részt, képviselte a magyar agráriumot. A két világháború közötti évek legolvasottabb szakkönyve A fejőstehén takarmányozása című munkája volt, amely 1936-ban jelent meg a Pátria Rt. gondozásában. Az 1956-ban megjelent második hazai kiadásának egyes fejezetei még a 20. század második felében is irányadónak tekinthették a szakemberek. Említést érdemel a Baromfitenyésztés című munkája is, amelyben Csukás Zoltán elsőként foglalkozott tudományos kitekintéssel a későbbiekben is óriási szerepet játszó hazai ágazattal – amely a 20. század második felében a magyar állattenyésztés nemzetközi elismertségét köszönhette.

Súlyos betegség törte ketté életpályáját, 1957-ben Freiburgban hunyt el.

Göllner (Dohy) János (1905–1990)

Kolozsváron született 1905. október 19-én.¹⁸ Eredeti családneve Göllner, amit 1944-ben változtatott Dohy-ra. Középfokú tanulmányait a debreceni piarista gimnáziumban végezte. 1926-ban szerzett oklevelet a Debrecen-pallagi Gazdasági Akadémián. A Debreceni M. kir. Tisza István Tudományegyetemen *summa cum laude* minősítéssel doktorált. 1929-ben került a Magyaróvári Gazdasági Akadémiára, ahol 1932-ig tanársegédként szolgált.

1932-ben ismét a Debrecen-pallagi Gazdasági Akadémián tanított, ahol 1938-ban akadémiai rendkívüli tanárrá nevezték ki. 1940-ben megszervezte a Kolozsvári Gazdasági Akadémia Növényegészségügyi Tanszékét, amelynek vezetője volt. 1944-ben

¹⁷ TENK, *Dicső múltunk II.*, 119–120.; SURÁNYI, *Emberek, művek, események...*, 105–107.; *A Debreceni Agrártudományi...*, 220–221.

¹⁸ TENK, *Dicső múltunk II.*, 213–214.

Keszthelyre került nyilvános rendes tanárnak. 1946 szeptemberében a Magyar Agrártudományi Egyetem debreceni osztályának nyilvános rendkívüli tanára, egyben a Növényvédelmi Intézetének vezetője. A vidéki osztályok 1949-ben történt megszüntetésekor Kisvárdán lett a Növénynemesítő Telep burgonyakórtani laboratóriumának a vezetője.

A vidéki intézmények 1954-ben történt újraindításakor, 1954. július 15-ével megbízták a Magyaróvári Mezőgazdasági Akadémia Növénytani és Állattani Tanszékének megszervezésével. Az MTA Tudományos Minősítő Bizottsága 1957. február 28-án kandidátusi fokozattal ismerte el addig végzett tudományos tevékenységét.

Az 1956. október 23. és 26. között zajló és súlyos tragédiába torkolló magyaróvári események aktív szereplője volt.

1962-ben a Keszthelyi Agrártudományi Főiskola rinyatamási Burgonyanemesítő Telepén lett műszaki ügyintéző. 1966–1969 között a Növényvédelmi Kutató Intézet keszthelyi laboratóriumában dolgozott, onnan ment nyugdíjba 1969. december 31-én. Nyugdíjazása után még 10 évig az Agroinform külső munkatársaként dolgozott. Kandidátusi fokozatát 1973-ban visszakapta, 1990-ben rehabilitálták. A kitüntetését fia, ifjabb Dohy János vette át.

Gondola István (1922–1970)

Tiszakesziben született 1922. augusztus 17-én.¹⁹ Érettségi után a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Mezőgazdasági osztályára iratkozott be 1942-ben. 1948-ban szerzett agrármérnöki diplomát, majd a Magyar Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karán lett tanársegéd. 1949. január 1-jétől 1953. augusztus 1-ig volt a Növénytani Tanszék tanára, majd 1953–59 között egyetemi adjunktus, 1959-ben egyetemi docenssé nevezték ki. 1949–1950 között egy évig a Zsámbéki Mezőgazdasági Akadémia Biológiai Tanszékét vezette.

A Mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Akadémiára 1958-ban került, ahol a Növénytani és Állattani Tanszék vezetőjévé nevezték ki. Egy évig az Akadémia tanulmányi igazgatója volt. 1962-ben a Debreceni Agrártudományi Főiskolára helyezték, ahol 1964–66 között rektorhelyettes volt. Tudományos tevékenysége a gyapot hazai fejlődéstanai és ökológiai problémáihoz kapcsolódott, egyetemi doktori címét is ebből a témából szerezte. Később a rét-legelő cönológiájával, valamint a szarvaskerep és lucernafajták összehasonlító fejlődéstanával foglalkozott.

Mosonmagyaróvári tanársága idején a „szigorú” vizsgáztatók közé tartozott. Ennek ellenére a hallgatók a legnagyobb tisztelettel viszonyultak hozzá. 1968-ban megkapta a „Munka Érdemrend” bronz fokozatát. Gondola István 1970. január 19-én hunyt el Debrecenben.

¹⁹ TENK, *Dicső múltunk II.*, 250.; *A Debreceni Agrártudományi...*, 230.

Fekete István (1900–1970)

Az 1820-as évek elején – Nikolaus Lenau személyében – a magyaróvári intézménynek már volt egy hallgatója, akiből később nemzetközi-hírű költő vált. Száz évvel később egy másik – írói vénával megáldott – ifjú, Fekete István végezte tanulmányait az ódon vár falai között.²⁰

1923-ban a Debreceni Gazdasági Akadémián kezdett gazdálkodást tanulni, de oklevelét a Magyaróvári Gazdasági Akadémián szerezte 1926-ban. Magyaróvári tanulmányait katonaként végezte: délelőtt előadásokon volt, délután katonai szolgálatot teljesített, este pedig tanult.

1926 augusztusában lett segédtszít Bakócán, gróf Majláth György birtokán. Három évet töltött ott. Feladata az uradalom számvevői munkáinak ellátása mellett a pénztár vezetése volt. Később az egyik majorság vezetését is rábízták. Három év után Ajkán, Nirnsee Ferenc hatezer holdas uradalmának lett az intézője.

„Én úgy tanultam az Akadémián, hogy egy gazdaság vezetőjének addig nincs szabadnapja, amíg minden munkáját el nem végezte. Nekem pedig van még tanulnivalóm, amíg mindent megismerek Nirnsee úr birtokán és üzemeltetésén.”

Céltudatosan fejlesztette a birtokot, folyamatosan új, komoly gazdasági előnyökkel kecsegtető ötletekkel állt elő, meg is valósítva azokat. A korábban léha életet élő ifjúból később ennek nagybirtoknak lett a főintézője.

A nagy elfoglaltsággal járó intézői munka mellett Fekete István a Nirnsee birtokon kezdett írogatni. Eleinte a vadak viselkedéséről, a madarak vonulásáról, a vadászat etikájáról szóló írásait adta közre. Mély nyomokat hagyott benne a Kittenberger Kálmánhoz fűződő szoros, halálukig tartó barátság. Nemcsak az állatokkal, a vadászattal, hanem a társadalmi viszonyokkal, a parasztemberek sorsával is foglalkozott későbbi írásaiban. Ezekben felismerhetőek az óvári gazdászok különböző rétegeinek képviselői.

A II. világháború megpróbáltatásait követően 1951 hozott új fordulatot Fekete István életében: tanári állást kapott Kunszentmártonban, ahol biológiát tanított, és újra írhatott. 50 könyvét több mint 300 kiadásban, mintegy 9 millió példányban adták ki, a magyaron kívül 11 idegen nyelven.

Alma Materéhez sem lett hűtlen, bár kapcsolatuk egy időben nem volt felhőtlen. A Magyaróvári Gazdasági Akadémia 150 éves jubileumát követően 1970. június 23-án, Budapesten érte a halál. 2016-ban az intézmény alapításának bicentenáriumát két évvel megelőzve, Alma Materében egy öt ábrázoló egészalakos bronz-szoborral tisztelegtek emlékének.

²⁰ TENK, *Dicső múltunk II.*, 146–149.; *Új Magyar Életrajzi Lexikon*, II. főszerk. MARKÓ László (Budapest, 2001) 578–579.; Fotó: Bicentenáriumi találkozás 2018.

Fekete István
1900 - 1970
fűvel, ovári gazdál-
kodás, állattartás
Övéri Gazdasági
Szervezete
és
Mecsekmagyaró
Város Önkormány-
zata
2000